

TÜRK KADINININ HUKUKİ STATÜSÜ VE SORUNLARI

Doç. Dr. Ülker GÜRKAN
A.Ü. Hukuk Fakültesi Hukuk
Sosyolojisi Öğretim Üyesi

GİRİŞ

1970 yıllarına gelinceye kadar ülkemizde bir "kadın sorunu"nun varlığı kabul edilmiyor ya da görmezlikten geliniyordu. Batı'da 1950 lerden başlayarak, hızlı bir tempo ile gelişip güçlenen "kadın hakları devrimi" ise, kamu oyuna bir "kadın-erkek üstünlüğü" tartışması ve çatışması ya da "cinsel özgürlük" istemlerinden ibaret imiş gibi yanlış ve çarpık bir biçimde yansıtılıyordu. Oysa bu devinim, kadının insan olarak özgürlüğünü ve haklarını vurguluyor, günümüzde erkeğin ulaşmış bulunduğu bağımsızlık ve eşitlik noktasına erişmeyi amaçlıyordu. Bunun için uluslararası sözleşmelerde ve modern anayasalarda yer alan soyut "cinsler arası eşitlik" ilkesinin somut bir anlam kazanabilmesi, fiilen gerçekleşebilmesi için kanun koyucuları uyarıyor, zorluyor ve yasalarda gerekli değişikliklerin yapılmasını sağlıyordu.

Türk kamu oyuna gelince, 1926 da Medenî Kanununun kabulü ve 1934 de kadına siyasal hakların tümüyle tanınması ile "kadın devriminin başlatılıp tamamlandığı" kanısı egemendi. Ancak 1961 Anayasasının yarattığı özgürlük ortamında bir yandan sol akımların bir yandan da yeni sosyal adalet anlayışının kadın haklarına yaklaşımı, önce edebiyat sonra da sosyal bilimler alanında kadın sorunlarının ele alınmasına yol açtı. Özellikle Birleşmiş Milletler Genel kurulunca "Kadın Yılı" olarak ilân edilen 1975 yılından başlayarak, kadın dernek ve örgütlerince de bilinçli ve ciddi biçimde desteklenerek sürdürülen kampanya, bilimsel araştırma ve incelemelerde, ulusal ve uluslar arası düzeydeki kongre ve konferanslarda kadın sorunlarının gün ışığına çıkarılmasına katkıda bulundu.

İnsan haklarının temelinde özgürlük ve eşitlik yatar. Türk Hukuk Devrimi bu konuda kadınlarımıza, zamanına göre, cömert davranmıştır. Ancak milyonlarca Türk kadını kendilerine tanınan hakların var-

lığından habersiz yaşayıp duruyorlar. 1975 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre toplam nüfusumuz 40 .025 .000 e ulaşmıştır. Bunun 19 .603 .000 ı kadın olup, yaklaşık % 70 i kırsal kesimde yaşamaktadır. Okur-yazar olmayan kadın oranı % 40 dolaylarındadır. Bazı köylerde bu oran %90 a yükselmektedir. Modern eğitim olanaklarından, çağdaş yaşam koşullarından yoksun bu kadınlar halâ köhnemiş geleneklerin, katı bir ata-erki aile düzeninin köleliğini sürdürüyorlar. İşte ilk ve asıl sorun okuma yazma bilmeyen, yasalarda yer alan medenî, siyasal ve sosyal hakları algılayamayan, emeğinin karşılığını savunup alamayan bu kadınların nasıl uyandırılacağı, yasal haklarını kullanır duruma nasıl getirileceği noktasında toplanmaktadır.

Öte yandan toplumsal yaşamda etkinliği giderek artan, ekonomik yaşamın vazgeçilmez ögesi durumuna gelen çalışan kentli kadınların sorunları da çığ gibi büyümektedir. Modern ve çağdaş yaşamı yansıtan acımasız kentsel kesimde kadının aile ve toplum üyesi olarak rolleri çoğalmış, buna karşın sorumluluk ve yükümlülükleri sağırlaşmıştır. Artık o, eş, ana, çocukların ilk eğitici, öğretmenin yardımcısı, ağır ev işlerinin çoğunlukla tek yükümlüsü ve bunlara ek olarak dışarıda çalışıp, kazancıyla aileye malî yönden de katkıda bulunan kişi olarak karşımıza çıkmaktadır¹. Bu rollerin gereğince ve yeterince ifa edilmesinden ailenin ve toplumun ne denli yararlanacağı ise açıkça ortadadır. Bu nedenle kadın -erkek eşitliğini tam anlamıyla gerçekleştirecek, kadını erkeğe bağımlılıktan kurtarıp ekonomik güvenceye kavuşturacak hukukî tedbirlerin araştırılıp bulunması, yasalarda aksayan hükümlerin değiştirilmesi zorunlu hale gelmiştir². Bu konuda en büyük sorumluluk payının hukukçulara düştüğü kuşkusuzdur.

TÜRK KADINININ HUKUKİ STATÜSÜ VE SORUNLARI

1. Genel Olarak

Cumhuriyet döneminin ilk yılları bir seri devrimler dizidisir. Bilinçli girişimler bir yandan yepyeni, modern bir devlet örgütü kurarken, bir yandan da köhnemiş gelenekleri yıkmayı hedef oalan, tüm değer yargılarında, davranış ve tutum biçimlerinde reform yapan bir zih-

¹ Ü. Gürkan, "Medenî Kanun Eleştirileri I: Karının İktisaden Korunması", AÜHFED 1973, C. XXX, S. 1-5, sh. 312.

² XX. yüzyıla kadar giriştiği reform çabalarının istenilen sonucu yaratamadığını gören, çağın gereklerine uyacak yeni bir toplum düzenini vakit geçirmeden kurma zorunda kalan Cumhuriyet yöneticileri köklü bir hukukî reform yapabilmek için lâik Batı hukukunun iktibasını yeğlemiştir. Ancak, iktibas faaliyetini sonuza dek sürdüremiyeceğimize göre, ortaya çıkan aksaklık ve noksanları giderecek, gereksinmeleri karşılayacak hukukî düzenlemeleri artık bizzat yapmamız gerekmektedir.

niyet değişmesinin gerçekleşmesi yolunu açmıştır. Bu alanda en büyük rolü oynayan, İsviçreden iktibas ederek, 4 Ekim 1926 da yürürlüğe koymuş olduğumuz Türk Medenî Kanunu olup, Atatürk devrimleri arasında ilk sırayı işgal etmektedir³. Çünkü asılsız inançların, çağ dışı değerlerin, özellikle yeni oluşan merkezlerde, yıkılmasına, geleneksel geniş aile tipinin giderek ortadan kalkmasına, aile içi ilişkilerin ve dolayısıyla toplumsal ilişkilerin değişmesine neden olmuştur. Ayrıca, uzun tartışmalarla zaman yitirilmeksizin, kadının insan olarak hakları sorununa kararlı ve kesin bir çözüm getirmiştir. Türk kadını, yüzyıllardır gömüldüğü karanlıktan çekip aydınlığa çıkarmış, onu hemen hemen erkeğinkine eş haklar, yetkiler ve sorumluluklarla donatarak kişilik sahibi kılmış, aile ve toplumda çağdaş yerini almasına olanak sağlamıştır. İslâm ülkeleri içinde lâikliği gerçek anlamıyla benimseyen ve uygulamaya koyan hukuk devrimi kısa zamanda olumlu ürünler vermiştir. Ülkemizin kamu ve özel sektöründe yer alan işçi, meslek sahibi ve sanatçı kadınlarımızın oranı bazı endüstrileşmiş ve gelişmiş ülkelerindekine eşit, hattâ daha ileri düzeydedir. Ancak yarım yüzyıllık uygulama Medenî Kanunun başarısının büyük yerleşim merkezleri ile sınırlı kaldığı gerçeğini ortaya koymuş, ayrıca, günümüzün değişen toplumsal ve ekonomik koşulları karşısında, pek çok hükmünün, özellikle "cinsler arası eşitliğe" ilişkin olanlarının aksaklık ve noksanlığını gözler önüne sermiştir.

Yeni sosyal hukuk devleti anlayışı, kentleşme, endüstrileşme, kadının bilinçlenmesi ve giderek artan oranda çalışma alanına kayması, kadın ve erkek ilişkilerinde ve bunlara ilişkin değer yargılarında değişme yaratmıştır. Demokratlaşma sürecinin gerçekleştiği her ülkede olduğu gibi ülkemizde de, ailenin yapısı değişmekte, sınırlı da olsa, ataerkil özelliklerini yitirerek, yavaş ta olsa, fiilen eşit haklara dayanan bir yaşam ortaklığına dönüşmektedir⁴. Bu fiilli değişimin yarattığı gerginliğin yasa koyucuyu da etkilemekte olduğunu, Türk Medenî Kanununda gerekli değişikliklerin saptanması için Komisyonlar oluşturulmasından anlıyoruz. Batı toplumları ailedeki yapısal değişmeleri izleyerek gereken hukukî tedbirleri almış bulunuyorlar. Bunların başında kanun önünde eşitlik ilkesinin ailede karı koca yönünden gerçekleştirilmesi yer almaktadır. Böylece aile içinde kadının yetkileri artırılır, ona yeni haklar tanınır ve sorumluluklar yüklenirken, ekonomik yönden korunması sorunu da ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle son yıl-

³ Nitekim 1934 yılında, kadına siyasal hakların tanınabilmesi için 191 arkadaşı ile birlikte Anayasada değişiklik yapılması teklifinde bulunan İsmet İnönü, "Türk inkılabı denildiği vakit, bunun kadının kurtuluş inkılabı olduğu beraber söylenecektir" diyor. TBMM Zabıt Ceridesi, C. 25 (1934), sh. 83.

⁴ Ü. Gürkan, a.g.m. sh. 321

larda "mal rejimleri", "nafaka" ve "miras hukuku" alanlarında yeni çözüm tarzları aranmakta ve bulunmaktadır. Biz de Batı Hukuk Sistemi içinde yer aldığımızı, kadın erkek eşitliğini beyan eden uluslararası beyannâmeleri onayladığımızı ve nihayet Anayasamızda bu ilkeye yer vermiş bulunduğumuza göre, ülkemizde değişen sosyo-ekonomik koşulları da göz önünde tutarak, yukarıda sözü edilen sorunları Batı toplumlarındaki hukukî gelişmeleri de izleyerek ele almak zorundayız. Bu sorunların henüz toplumun malı olmadığını, pek az kişi ve hukukçu tarafından algılanıp kabul edildiğini biliyoruz. Amacımız çeşitli bilimsel inceleme ve araştırmalarda ele alınan ve 5-8 Aralık 1977 tarihleri arasında yapılan "Kadın Yılı Kongresi"nde bizzat kadınlarca ortaya konan kadının hukukî statüsü ve sorunları hakkında hukukçuların dikkatini çekmekten ibarettir.

2. Erken Evlenme ve Başlık Sorunu

Ankara Üniversitesinin Doğu illerini kapsayan gezilerinden birinde, sağlık muayenesi bahanesiyle ünlü bir kadın doktorumuza yaklaşan çocuk yaşta gencecik bir kadın, kocasından gizli olarak şöyle diyordu: "Doktor hanım, bana bir ilaç ver de şu adama dayanma gücü bulabileyim, yoksa kendimi öldüreceğim".

Bu yakınmada, özellikle kırsal kesimde yaşayan, zorla evlendirilen ya da "başlık" uğruna mal gibi satılan milyonlarca çocuk-kadının yazgısı ve çilesi saklıdır. Gerçekten köylerde ve nice küçük kentte evlenecek kızın fikrinin ve rızasının alınması söz konusu değildir⁵. Üstelik evlenme yaşı 12-15 arasında değişmektedir⁶. Halkımızın büyük bir çoğunluğu cinsel organların fizyolojisinin ve bakımının bilgisinden yoksundur. Bu nedenle bülüğa eren bir kızın cinsel yaşama ve çocuk doğurmağa hazır olduğu kanısı yaygındır. Bu tür erken evlenmeler kadın sağlığı (bazı durumlarda çocuk sağlığı) yönünden çeşitli fizyolojik ve psikolojik sorunlara yol açtığı gibi⁷, insan haklarına ve hukuka da aykırıdır. Şöyle ki, Medenî Kanun çocuk yaştaki evlenmeleri önleyecek yaş sınırlamaları koymuştur. Temyiz kudretine sahip ve kısıtlı olmayan her reşit kişi evlenme ehliyetine sahiptir. Mümeyyiz küçükler "evlenme rüştü" denilen yaşa gelmedikçe, kanunî mümessillerinin rızasıyla dahi evlenemezler. Bu yaş erkek için 17, kadın için 15

⁵ Son yıllarda yapılan bir araştırmaya göre, kendi rızası olmadan, ailesinin zoruyla evlendirilen kadınların ülke çapındaki oranı % 11 olup, kırsal kesimde % 12 ye çıkmak-

⁶ S. Timur, a.g.e., sh. 94; K. Üstay, "Erken Evlenme Sorunları"- Kadın Sağlığı Sorunları Konferansı, 14 Kasım 1975, Ankara, sh. 14;

⁷ A. Gürgüç, "Kız Yocuklarda Jinekolojik Problemler"; N. Erenus, "Türkiye de Kadın Sağlığı Sorunları", Kadın Sağlığı Sorunları ve Uluslararası Jinekoloji Seminerleri, Ankara 1974.

olarak saptanmıştır. “Olağan üstü” ve “pek önemli” nedenler söz konusu olursa, yargıç, 15 yaşını bitirmiş erkek ile 14 yaşını bitirmiş kadının evlenmesine izin verebilir. Öte yandan Medenî Kanun resmî nikahı kabul ederek, evlilik akdinin tamamlanabilmesi için, tarafların yetkili memur önünde rızalarını bizzat açıklamalarını zorunlu kılmıştır. Ancak bu yasaklar açıkça çiğnenmekte, milyonlarca kadın ailelerinin baskısı ve imam nikâhı aracılığıyla⁸, çocuk yaşta evlenmeğe zorlanmakta, başlık uğruna mal gibi satılmaktadır⁹.

1921 yılında kabul edilen 55 sayılı “Düğünlerde Meni İsrifat Kanunu”, eski hukukun kalıntısı olan mehr, ağırlık ve başlık uygulamasını yasaklamıştı. Ancak, bu Kanun 1966 yılında Anayasaya aykırı bulunarak iptal edilince, bu çağ dışı uygulama “sınırları belirtilmemiş sözleşmeler” olarak meşruiyet kazanmış oldu¹⁰. Ancak bu meşruiyet oldukça söz götürür. Çünkü böyle bir sözleşmede evlenecek kız taraf değildir ve başlık ailesine ödenmektedir. Öte yandan Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca kabul edilen “Esaretin, Esir Ticaretinin ve Esarete Benzeyen Kurum ve Uygulamaların Kaldırılmasına İlişkin Ek Sözleşme”yi 27 Aralık 1963 tarih ve 361 sayılı Kanun ile onaylamış bulunuyoruz. Ek Sözleşme, esareti andıran bazı evlilik uygulamalarını, özellikle kadının arzu ve rızasına bakılmaksızın -ailesine, ana babasına para v.b. gibi çıkarlar sağlanarak, evlendirilmesini yasaklamaktadır.

Bu alanda son yıllarda mahkemelerin ve Yargıtay’ın kararlı bir tutum takınması sevindiricidir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 15/11 / 1976 tarih ve 1976 / 4912 sayılı kararında Eskipazar Sulh Hukuk Mahkemesinin başlık edimine ilişkin borç ödeme yükümlülüğü niteliğinde olan emre yazılı senedin iptalini, hukuk (Anayasanın 11 ve 40., Borçlar Kanununun 19 ve 20 maddeleri) ve genel ahlâk kurallarına uygun bularak onaylamıştır. Yargıtay başlık geleneğinin ince bir tahlilini yaparak, şu hususları vurgulamıştır: “Kişinin dilediği kimse ile evlenmesi, yasanın öngördüğü sınırlar içinde temel hak ve hürriyetinin bir gereğidir.

- ⁸ Ülkemizdeki evliliklerin % 15 i, köylerdeki evliliklerin ise 1 / 5 i imam nikâhı ile yapılmakta ve bölgelere göre değişiklik göstermektedir. Bu oran Batı Anadolu’da %6, Doğu’da % 37, İç Anadolu’da % 10, Karadeniz’de % 14 ve Akdeniz’de % 19 dur. Bkz. S. Timur, a.g.e. sh. 91-92
- ⁹ Kırsal kesimde kadınların % 63 ünün ailesine başlık ödenmiştir. Bu uygulamanın en yaygın olduğu bölge % 77 ile Doğu Anadolu bölgesidir. Bu oran Karadeniz’de % 72, İç Anadolu’da % 63, Akdeniz’de % 43 ve Batı Anadolu’da 9 19 dur. S. Timur, a.g.e. sh 85, 86.
- ¹⁰ P. Benedict, “Hukuk Reformu Açısından Başlık Parası ve Mehr”, Türk Hukuku ve Toplumuna Üzeline İncelemeler, Ankara 1974, sh. 34.

Yasal koşullar gerçekleştiğinde kişinin anne ve babası tarafından bile olsa, duygusal ve eylemsel yollarla evliliğe sınır çizilmesi temel hak ve hürriyetleri, medenî bağıt özgürlüğünü kısıtlayıcı niteliktedir.

Bir babanın kızının kişiliğini bedel ve kazanç konusu yaparak "başlık" adı altında aldığı mal veya para, hukuka, temel hak ve özgürlüklere, sağ töreye (ahlâk ve adâba) aykırıdır... Kızın babasının evlenmeye razı olmasının karşılığı olarak (başlık) adı altında aldığı mal veya para, bu ölçüler içinde hukuka aykırı düşeceğinden, bunu sağlayan bağıt ve taahhütler de hükümsüz (batıl) sayılmalıdır."

Bu tür evlenmelerle mücadelede adli makamlara da büyük sorumluluklar düşmektedir. Gazetelerde sık sık rastlandığı üzere, aileleri tarafından zorla evlendirilmek, bazen de başlık uğruna satılmak istenen genç kız, kadın ve hattâ çocuklar evlerinden kaçarak polise ya da savcıya sığınmaktadırlar. Ancak görevliler kanunî kovuşturma yapacakları yerde, bu zavallıları tekrar ailelerine teslim etmektedirler. Oysa böyle durumlarda velâyet hakkının kötüye kullanılması (M.K. md. 274) söz konusudur. Yapılacak işlem, kadın küçük ise, durumu mahkemeye intikal ile, yargıcın çocuğu ana ya da babasından alarak bir aile, akraba yanına vermesine, ya da bir müesseseye yerleştirmesine (M.K. md. 273) olanak hazırlamak, gerekirse ana babadan velâyet hakkını alarak, Çocuğa bir vasi tayin etme ini sağlamaktır (M.K. md. 2, md. 274 / 11). Bu alanda 6972 sayılı "Korunmağa Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun"dan da yararlanılarak, "beden, ruh ve ahlâk gelişmeleri tehlikede olup, ... ana ve babası tarafından ibmal edilip fuhuşa... sürüklenmek tehlikesine maruz bulunan" çocukların (K.M.Ç.K. md. 1) geleceği kurtarılmış olur¹¹.

3. Evlilik Birliğinde Eşitliği Bozan Hükümler

Erkek ve kadının rollerinin birbirinden tümenden farklı olduğuna ilişkin geleneksel görüş ve anlayış aile hukukunu büyük ölçüde etkilemiştir. Bu görüşün yıkılarak, evliliğin bir "yaşam ortaklığı" olarak ele alınması ve karar verme sürecinde erkeğin ayrıcalıklı ve üstün durumuna son verilmesi, modern Batı toplumlarında bile uzun bir zaman almıştır. Bu alanda, yani aileye ilişkin kararlarda karı kocanın ortaklaşa ve eşit biçimde hareket etmelerinin kabulünde öncülüğü, 1922-25 yılları arasında yapılan yasal değişikliklerle gerçekleştirerek, İskandinav Ülkeleri yapmıştır. Onları 1950 lerde Belçika ve Federal Almanya, 1970 lerde Fransa, Luxemburg ve Hollanda izlemiştir. Avusturya,

¹¹ Ü. Gürkan, "Kadın Sağlığı ve Hukuk", Kadın Sağlığı Konferansı, sh. 20

İtalya ve İsviçre'de kocanın karar vermedeki üstünlüğüne son verecek çalışmalar yapılmaktadır.

Kadınların çalışma alanına giderek artan oranda katılmaları sonucunda, İngiltere, İsviçre ve Yunanistan dışında, ikametgâh seçiminde eşlere eşit hak tanınmıştır.

Batı toplumlarının çoğunda kadının kocasının soyadını taşımasına, adın aile mülkü ile birlikte tevarüs edildiği feodalitenin bir kalıntısı olarak bakılmaktadır. Bu nedenle eşlere iki soyadından birini seçme ya da her ikisini birleştirerek kullanma hakkı tanınmaktadır. Belçika, Luxemburg, Hollanda ve özellikle Fransa'da karı, kızlık adını hukuken muhafaza eder; fakat sosyal amaçlarla kocasının soyadını kullanır. Danimarka, Filandiya, Federal Almanya, Yunanistan, İtalya, Luxemburg ve Hollanda'da karı, kızlık soyadını kocasının soyadına ekleme hakkına sahip kılınmıştır. Norveç ve İsveç'te karı kızlık soyadını, teşkil ettirmek koşuluyla, evlendikten sonra tek soyadı olarak kullanabilir. Norveç'te eşler 1964 ten bu yana, iki soyadından birini seçebilmektedirler.

Velâyet hakkının kullanılmasında Yunanistan, İtalya ve Malta dışında kalan ülkelerde eşitlik gözetilmiştir. Ancak anlaşmazlık halinde babanın son sözü söyleme hakkı kabul edilmiştir. Federal Almanya'da ise, anlaşmazlık halinde her iki eş birlikte yargıca başvurabilmektedirler.

Ülkemizdeki duruma gelince, Medenî Kanun bekâr kadın ve erkek arasında hiç bir ayırım yapmaz. Bu mutlak eşitlik, evlenme ile kadının aleyhine bozulur. Anayasanın 12. maddesi kadın erkek eşitliğini açıkça belirttiği halde, evlilik birliği erkeğe üstünlük tanıyan hükümlerle düzenlenmiştir. Buna karşılık "Türk toplumunun temelini teşkil eden ailede (Anayasa md. 35) kadın erkeğe itaat ve yardımla yükümlü kılınmış, ancak ikinci derecede yetkilerle donatılmıştır. Şöyle ki: Kadın evlenince kocasının soyadını taşır (M.K. md. 153). Koca evlilik birliğinin reisidir, bu nedenle ikametgâh seçiminde son söz onundur (M.K. md. 152). Bununla beraber eşlerden birinin ortak yaşamın sürmesi nedeniyle sağlığının, ününün ya da işinin tehlikeye düşmesi halinde, ayrı bir ikametgâh edinebilmesi kabul edilerek (M.K. md. 162), bu hükmün sertliği bir ölçüde yumuşatılmıştır. Aile birliğini koca temsil eder (M.K. md. 154). Karı, ancak evin günlük gereksinimleri için temsil yetkisine sahiptir (M.K. md. 155). Çarşı, pazar gibi sınırlı bir çerçevede temsil anlamına gelen bu yetki bile koca tarafından daraltılıp, kaldırılabilir (M.K. md. 156). Karı, buna karşılık mahkemeye başvurabilirse de (M.K. md. 157), çoğu kez kocasının eline baktığından, bu yola gitmesi olanaksızdır. Evlilik süresince çocuklar üzerindeki

velâyet hakkını ana ve baba birlikte kullanır iseler de, anlaşmazlık halinde babanın oyu geçerlidir (M.K. md. 263).

Eşitliği bozan hükümlere diğer kanunlarda da rastlanmaktadır. Örneğin, Ceza Kanununa göre zina eden kadın hapsedilir (md. 440). Buna karşılık zina eden erkek, karısı ile birlikte ikamet etmekte olduğu evde ya da herkesçe bilinecek biçimde başka bir yerde, diğer bir kadın ile karı koca gibi sürekli yaşama koşulu ile cezalandırılır (md. 441).

Bu örnekler çoğaltılabilir. Ancak çoğunluğun görüşüne göre saydığımız hükümler gerçek anlamda bir sorun teşkil etmemektedir. Hattâ bazılarına göre eşitlik ilkesi uyarınca değiştirilmeleri, ailenin yıkılmasına yol açabilir. Buna karşılık Batıdaki gelişmeleri ve günün değişen sosyo-ekonomik koşullarını dikkatle izleyerek, bu hükümlerin Anayasanın eşitlik ilkesine göre yeniden ele alınıp düzeltilmelerini isteyenlerin sayıları da gün geçtikçe artmaktadır.

4. Çalışan Kadının Sorunları

Bu alanda ilk ele alınması gereken konu, günümüzün ekonomik koşullarına, Anayasanın "eşitlik", "çalışma hak ve hürriyeti" ilkelerine açıkça aykırı düşen "karının bir iş ya da meslekle uğraşmasını kocanın iznine bağlayan" Medenî Kanunun 159 uncu madde hükmüdür.

Gerçekte "çalışan kadın" değil de "çalışan kadın sorunu" yeni bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü kadın, insanlığın başlangıcından bu yana çalışagelmıştır. Ancak gelenekler, çağlar boyunca kadın emeğini koca, çocuklar ve hattâ yakın akrabalar gibi aile bireylerinin hizmetine bağlı kılmıştır. Kadınların ev işleri dışında ve bir ücret karşılığı iş ve çalışma alanına atılmalarına ise endüstri devri olanak sağlamıştır.

Kadının ev dışında çalışması, dünya kurullalından beri temel ögesi erkek olan bir çevreye yeni bir emek ögesinin girmesini ifade etmektedir. Bu nedenle, çeşitli toplumlarda olduğu gibi, ülkemizde de kadın, halâ başlangıçtaki gibi, işin değerini düşüren, erkeklerin çalışmasının olağan sayıldığı çeşitli alanlarda haksız ve yeteneksiz bir rakip sayılmaktadır. Hele kadının faaliyeti bedenî hizmetlerden fikriî hizmetlere, yöneticiliğe doğru ilerledikçe, mevzuat bir yandan ona yardımcı olurken, bir yandan da ona yeni engeller yaratma gibi, çelişik bir duruma düşmekten kendini kurtaramamıştır¹². Ancak son yıllarda karının

¹² Ü. Gürkan, "Kadın Emeğinin Değeri ve Evli Kadının Çalışmasının Kocanın İznine Bağlı Olmasının Yarattığı Sosyal ve Hukuki Sorunlar", Hacettepe Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, 1976, C. 8, S. 1-2, sh 116 v.d.

iş ve mesleğini dilediğince icra etmesi yasallaşmıştır. Kocanın müdahalesi ancak Yunanistan, İsviçre, Malta ve Türkiye'de söz konusudur. Diğer ülkeler, kocanın karısının çalışmasına müdahale edebilmesini eşitlik ilkesine aykırı bularak ortadan kaldırmışlardır.

Ülkemizdeki duruma gelince, 19. yüzyılın sonlarından bu yana katıldığımız büyük savaşların, geçirdiğimiz bunalımların yarattığı hızlı ve köklü sosyal değişmeler, kadınların ekonomik yaşama fiilen ve etkin biçimde katılmalarına yol açmıştır. Bu gün ülkemizde çalışan nüfusun % 38 ini kadınlar oluşturmaktadır. Buna karşın kadın emeğinin gene de küçümsendiğine ve bir ölçüde de yasalarca kısıtlandığına tanık olmaktadır. Toplumun büyük bir kesiminde çalışan kadına, kendisine ailesinin esasen bakmakta olduğu, bu nedenle kazandığı parayı süse ve lükse harcayan kişi gözüyle bakılmaktadır. Oysa kamu oyu araştırmaları kadının dertsiz, tasasız, sadece giyim kuşamıyla ilgili bir süs bebeği olmadığını, büyük bir çoğunluğunun ailenin yükünü hafifletmek için çalıştığını ortaya koymaktadır¹³. Genç kuşaklar ise, çalışmanın kişiliğin ve özgürlüğün kazanılmasının ilk koşulunu teşkil ettiğini çoktan anlamış bulunuyorlar.

Ülkemizde bekâr kadın dilediği alanda çalışmak, dilediği san'at ve beceri ile uğraşmak konusunda mutlak bir bağımsızlığa sahiptir. Oysa evli kadının çalışması kısıtlanmıştır. Kanun koyucumuz bu alanda, İsviçre Medenî Kanununda egemen olan, geçen yüzyılın ata-erkil aile düzenine sâdik kalmıştır. Türk Medenî Kanunu kocayı çalışıp kazanmak ve aileyi geçindirmekle, kârıyı da ev işleri görmek ve çocuklarıyla kocasına bakmakla yükümlü kılmıştır (M.K. md. 152). Bu geleneksel görevin dışında, karının maddî ya da manevî gelişmesini sağlamak üzere çalışmasını kocanın açıkça ya da zımnen vereceği izne bağlı tutmuştur (M.K. md. 159 / 1).

Bu madde toplumsal gerçeklere, Anayasanın çalışmayı "herkesin hakkı ve görevi" olarak belirleyen 42. maddesi ile "her Türk , kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir" diyen 58. maddesine açıkça aykırı düştüğü gibi, Medenî Kanunun çeşitli hükümleriyle de çelişmektedir. Çünkü Medenî Kanunun 151 / II, III ve 153 / II maddeleri gereğince kadın kocasına yardımla yükümlüdür. Bu yardım gerektiğinde kocanın maddî yönden desteklenmesini gerektirir ki, bu da kadının varlıklı olması halinde masraflara katılması (M.K. md. 190) ya da ücretli bir işte çalışması biçiminde ortaya çıkar. Hele kocanın hastalanması, işsiz kalması gibi durumlarda evli kadının çalışıp para kazanması kaçınıl-

¹³ H. Topçuoğlu, Kadınların Çalışma Saikleri ve Kadın Kazancının Aile Bütçesindeki Rolü, Ankara 1957, sh. 22; M. Arol, "Çalışan Kadınların Durumu" İçtimai Siyaset Konferansları, Kitap 3, İstanbul 1950, sh. 93.

maz bir zorunluluk teşkil eder. Buna karşın kadının çalışması kocanın iznine bağlı tutulmaktadır. Medenî Kanununun 159. maddesinin kenar başlığında "Karının meslek ya da san'atı" denildiğinden, karının kazanç sağlayan her türlü faaliyeti aynı kurala bağlanmıştır. Böylece evli kadın doktor, hâkim, avukat, mühendis, yönetici, memur olab leceği gibi esnaf ve işçi de olabilir. Bunlara resim, heykel, müzik, edebiyat gibi san'at dallarıyla uğraşan özel yetenekli kadınlar da dahildir.

Koca izin vermekten kaçınırsa, bu karının fiil ehliyetini kısıtlamaz; bir işe girmişse işine son vermez ya da bir sözleşme yapmışsa hükümsüz kılmaz¹⁴. Şu halde kadın, kocasının yasaklama kararına rağmen bir san'at ya da meslek ile uğraşını sürdürebilecektir. Bu durumda koca, yarıgıcın müdahale etmesini isteyebilir (M.K.md. 161). Kocanın hakkını kötüye kullanarak izinden kaçınması halinde, kadın, çalışmasının aile birliğinin ya da tüm üyelerinin çıkarı gereği olduğunu kanıtlarsa, yarıgıktan gerekli çalışma iznini sağlayabilir (M.K. md. 159 / II. Ancak, eğitim masrafları vergi yükümlülerince karşılanan, eğitilip yetiştirilmeleri devlete yüzbinlerce liraya mal olan, karşılığında topluma hizmet gibi ahlâkî bir yükümlülük yüklenen evli kadın, kocasının varlıklı olması halinde, toplumsal etik kurallarına sırt çevirmek zorunda kalacak, belki yarıgıktan gerekli izni bile alamayacaktır. Öte yandan evli kadının kocasının yasak kararına uymaması, boşanma için fiili bir karine teşkil ettiğinden (M. K. md. 134), hem ağır psikolojik baskı olarak belir-mekte hem de kadın kusurlu sayılacağından, boşanma nedeniyle hasıl olabilecek beklentileri (nafaka ve tazminat) ortadan kalkacaktır. Tüm bunlar nedeniyle toplumumuzda kadının çalışmasında son sözün mutlak olarak kocaya ait bulunduğu kanısı yaygındır¹⁵.

İçinde bulunduğumuz sosyo-ekonomik gerçeklerle çelişen ve Anayasaya açıkça aykırı düşen bu maddenin yasama yolu ile değiştirilmesini beklemeksizin, ilk fırsatta Anayasa Mahkemesine başvurularak iptal ettirilmesi en kestirme yol olacaktır¹⁶.

Çalışan kadının diğer bir sorunu da doğum öncesi ve sonrası izinlerin yetersizliğidir. Devlet Memurları Kanunu uyarınca kadın memura doğumdan önce üç, doğumdan sonra da altı hafta süreyle izin verilmektedir. (md. 104 / A). İş Kanunu da kadın işçilerin doğumdan önce altı ve doğumdan sonra da altı hafta süreyle çalıştırılmasını yasaklamıştır (md.70). Bu iki hüküm de çalışan kadının sağlık sorunlarını

¹⁴ S.S. Tekinay, Türk Aile Hukuku, İstanbul 1971, sh. 249.

¹⁵ S.S. Tekinay, a.g.e. sh. 250; Y. Karayağcın, Ticaret Hukuku Dersleri, I Giriş, Ticari İşletme, Ankara 1960, 2. Bası, sh. 133-134; Ü. Gürkan, "Kadın Emeginin Değeri", sh. 131

¹⁶ Ü. Gürkan, a.g.m. sh 132

çözümlemeğe yeterli değildir. Nitekim bu izinleri uzatan sağlık raporlarının çokluğu, durumu açıkça ortaya koymaktadır. Kadının ailevi, toplumsal ve ekonomik görevini sağlığını sarsmadan yerine getirebilmesi için doğum sonrası izinlerin, hiç değilse ücretsiz olarak, uzatılması genel bir istem olarak belirmektedir¹⁷.

Öte yandan, doğumdan sonra çalışan kadının çifte yükü çocuk bakımının katılmasıyla daha da ağırlaşmaktadır. Gördüğü işlerin yorgunluğu yanında, özellikle küçük çocuğu ile yeterince ilgilenemeyen kadının psikolojik yorgunluğu gözden kaçırılmamalıdır. Bu sorun işçi kadınlar için belli bir oranda giderilmiş gibidir. İş Kanununun 181. maddesi uyarınca 1973 yılında çıkarılan "Gebe veya Emzikli Kadınların Çalıştırılma Koşullarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtları (Kreş) Hakkında Tüzük", 100-300 kadın işçi çalıştıran işverenleri, giderleri kendilerince karşılanmak üzere, işyerinde ya da işyerine yakın bir yerde 0-6 yaşındaki çocukların bakılabilmeleri için emzirme odaları ve çocuk bakım yurtları (kresler) kurmayla yükümlü tutmuştur (md. 5, 6, 15). Ancak işverenlerin çoğunluğu çalıştırdıkları işçi kadın sayısını 100 ün altında tutarak, bu yükümlülüğten kaçmaktadır. Bu kaçamakları önleyecek yasal tedbirler alınırken, işçi kadınlara tanınan bu gerekli ve zorunlu ayrıcalığın memur kadınlara da tanınması sağlanmalıdır.

Doğum toplumu yakından ilgilendiren bir sorundur. Sağlıklı ana ve sağlıklı çocuk toplumun yararındadır. Bu nedenle Batı toplumları soruna ciddi biçimde eğilerek, özellikle doğum öncesi ve sonrası izinleri uzatmışlardır. Avusturya, Luxemburg, Hollanda ve Norveçte 12 hafta olan bu izinler Belçika, Danimarka, Fransa ve Federal Almanya'da 14 Hafta, İngiltere'de ise gerekli durumlarda 18 haftadır. Bu süre Finlandiya'da 72 iş günü, İsveç'te ise 6 aydır. Bundan başka Avusturya, Fransa ve İtalya'da doğumdan sonra 1 yıl süreyle ücretsiz izin almak olanağı da sağlanmıştır. Çocuk yuvaları ile ana okulları ise bu ülkelerde sorun olmaktan çıkmıştır.

5. Kanunî Mal Rejiminden Doğan Sorunlar

Medenî Kanunumuzun kabul ettiği kanunî mal rejimi, kadının aleyhine işleyen bir müesseseye dönüşmüştür. Eşler "evlenme sözleşmesi" ile malvarlıklarının yönetiminde "mal birliği" ya da "mal ortaklığı" seçmezlerse, bilindiği üzere, "mal ayrılığı" kanunî rejim olarak kendiliğinden işlemeye başlar (M.K. md. 170). Ülkemizde evlenenlerin böyle bir sözleşme yapmaları çok az görüldüğünden, hemen tüm evli-

¹⁷ Ü. Gürkan "Kadın Sağlığı ve Hukuk", sh. 25-26.

likleri kapsayan rejim mal ayrılığıdır. Özetliyecek olursak, bu rejimde eşlerden herbiri şahsî mallarının mülkiyet, intifa ve yönetim hakkına sahiptir (M.K. md. 186). Mallarının gelir ve kazançları da kendilerininindir (M.K. md. 189). Boşanma durumunda eşler kendi şahsî mallarını geri alırlar (M.K. md. 181).

Mal ayrılığı görünüşte kadın erkek eşitliğine en uygun rejimdir. Oysa kadının bağımsızlığını o da varlıklarıyla-kazanmasında bir zamanlar büyük ölçüde hizmet görmüş ise de, değişen sosyo-ekonomik koşullar nedeniyle, kadının aleyhine işleyen bir müessese haline gelmiştir. Özellikle "ev kadını" diye nitelendirilen milyonlarca kadının durumunu daha da ağırlaştırmaktadır. Bunlar dışarıda çalışıp, kişisel bir gelire sahip olma yerine, tüm emeğini ailesine yöneltmiş, dolayısıyla kocalarına destek olmuştur. Hele çoğunluğu teşkil eden ve tarımsal ekonomideki yeri yüksek rakamlarla gösterilen köylü kadın "ev kadını" diye nitelendirildiği halde, kocasının tarlasında boğaz tokluğuna çalışan ağır işçiden başka bir şey değildir. Kısaca belirtmek gerekirse, kadının dışarıda çalışarak ya da evde en ağır işleri görerek yarattığı ekonomik değerler ata-erkil aile geleneklerinin etkisi, erkek bencilliği ve gururu nedeniyle, çoğu kez kocanın mal varlığına dahil olmaktadır. Taşınmaz mallar kocanın adına tapuya kaydolunurken, gelirler kocanın banka hesabına geçer, taşınır mallarla ev eşyalarının faturaları da gene kocanın adına çıkar. Evlilik iyi gittiği sürece, ortaya büyük bir sorun çıkmaz. Ancak evlilik boşanma ya da ölüm ile sona ererse, kadın yarattığı ya da yaratılmasına katkıda bulunduğu ekonomik değerlerin yaratıcısı değilmiş gibi muamele görür. Tazminat ve nafaka hükümlerinin de yetersiz olduğu ülkemizde, varlıksız kadınların, kendilerini koruyacak geniş aile tipinin de ortadan kalkması nedeniyle, sokağa düşme ya da uzak akrabaların yanında sığıntı olma korkusu ile, her yönden iflas etmiş evlilikleri sürdürmedeki direnmelerinin nedeni, işte burada aranmalıdır¹⁸.

Görüldüğü üzere, mal ayrılığı ailenin manevî birliğini ekonomik birlik haline dönüştürmede başarısız kalmaktadır. Unutulmamalıdır ki, karı ve koca birliğin mutluluğu ve refahı için bir görev paylaşması yapmışlardır. Bu görev ayrımında kadının faaliyet ve çabası her zaman gözle görülen bir gelir ya da kazanç biçiminde ortaya çıkmayabilir. Bu durum onun emeğinin inkârına yol açmamalıdır. Sosyal adâlet anlayışı ve eşitlik ilkesi, bu ortaklaşa çabanın ürünlerinden her iki eşin de birlikte yararlanacağı yeni bir kanunî mal rejiminin bulunmasını gerekli kılmaktadır. Bu, Batı toplumlarında giderek benimsendiği üzere, evliliğin başarı ya da başarısızlığında her iki eşin de payını varsayan

¹⁸ Ü. Gürkan, "Kadının İktisaden Korunması", sh. 334-335

“kazanç ortaklığı” olabilir. Karma bir sistem teşkil eden kazanç ortaklığı, çeşitli ülkelerde farklı biçimlerde geliştirilmekle beraber, temelde mal ayrılığına dayanır¹⁹. Eşler evlilik süresince, birliğe getirdikleri şahsî malların maliki ve yöneticisidirler. Ancak eşlerin evlendikten sonra kazandıkları ekonomik değerler “ortak mal” sayılır ve evlilik birliğinin sona ermesi üzerine, taraflar arasında yarı yarıya paylaşılır. Buna benzer bir rejim, “mal ortaklığı”nın bir türü olarak “kazanılmış mallarla sınırlı ortaklık” adıyla Medenî Kanunumuzda yer almıştır (md. 234-235). Bu seçimlik rejimde, eşlerin evlendikten sonra kazanacakları mallar (müktesep mallar) ortaklığa girer. Evlilik ölüm ya da boşanma ile sona ererse, borçlar ödendikten sonra, geriye kalanlar eşler ya da mirasçıları arasında yarı yarıya paylaşılır. Bu seçimlik rejimin kanunî rejim olarak kabulü bile, sağlayacağı ekonomik güvencikle, Türk kadının pek çok sorununu çözebilecektir²⁰.

6. Tazminat ve Nafaka Sorunu

Medenî Kanun, boşanmadan zarar gören kusursuz eşi korumak üzere maddî ve manevî tazminat ile nafakayı hükme bağlamıştır. Tazminata hak kazanabilmek için, boşanmadan zarar gören eşin mutlaka kusursuz olması gerekir (M.K. md. 143). Oysa, bazı boşanmalarda her iki eş için de kusur söz konusu olmayabilir. Böyle durumlarda, boşanma nedeniyle zarar görecektir eşe, ki bu genellikle kadın olmaktadır, hakkaniyet gerektirdiği takdirde, maddî tazminat isteminde bulunma hakkı tanınmalıdır²¹. Aslında ancak varlıklı aileler yönünden anlam taşıyan bu müesseseye, orta halli ya da varlıksız aileler bakımından yetersizdir. Asıl önemli olan, “nafaka” müessesesinin günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre düzenlenmesidir.

Medenî Kanuna göre, kusursuz eş boşanma nedeniyle büyük bir yoksulluğa düşecek olursa, diğeri kusursuz da olsa, maddî gücü oranında bir yıl süreyle nafaka ödemeğe mahkûm edilebilir (md. 144). Doktrinde “yoksulluk nafakası” diye adlandırılan bu hükmün amacı, ahlâkî düşünce ve sosyal adâlet gereği, boşanmış eşin yoksulluğa düşmesini önlemektir²². Ancak Devletin yeterli malî olanaklara sahip bulunmadığı, sosyal yardım kurumlarının yeterince gelişmediği,

¹⁹ Ayrıntılı bilgi için, bkz. Ü. Gürkan, a.g.m. sh. 328-331.

²⁰ H.S. Türk, “Kırkıncı Yıldönümünde Kadın Hakları”, Halkevleri, Kadın Yılı Sayısı, Ekim 1975, sh. 5.

²¹ Ü. Gürkan, a.g.m. sh. 338

²² H.V. Velidedeoğlu, Medenî Hukuk, C.I., Aile Hukuku, İstanbul, 1956, sh. 261; N.F. Feyzioğlu, Aile Hukuku Dersleri, İstanbul 1971, sh. 308; H. Tandoğan, Aile Hukuku Ders Notları (Teksir), Ankara 1965, sh. 103.

sosyal sigortaların tüm vatandaşları kapsamadığı göz önüne alınacak olursa, yalnız bir yıl süreyle yoksulluk nafakası alacak eşin durumuna dikkatle eğilmek gerekir. Nafaka alacaklısı eş (ki çoğunlukla kadındır, eğitim olanakları sınırlı ve çalışması bile kocanın iznine bağlıdır) bu bir yılın sonunda işe girecek yaşı ygeçmiş , uzun süre ara verdiği için mesleğini icra edemeyecek duruma düşmüş ya da çalışma gücünü yitirmişse ne yapacaktır? Ona hangi özel ya da kamusal yardım kurumu el uzatacaktır?

Yoksulluk nafakasının amacı, önceleri kader birliği etmiş eşlerin boşanmadan sonra birbirlerine yardımını sağlamak ise, bu yardımın ihtiyaç hali sürdükçe yapılması gerekir. Bu nedenle 144. maddede şöyle bir değişiklik yapılması uygun olabilir: "Boşanma halinde kusursuz ya da diğerine oranla daha az kusurlu olan eş lehine (ve büyük yoksulluğa düşme koşulu aranmaksızın), diğer eşin ödeme gücü oranında hakkaniyete uygun bir nafakaya hükmolunur. Nafaka alacaklısı evlenir ya da durumu iyileşirse, nafaka ödemesine son verilir." Bundan başka, para değerinin hızla düştüğü, hayat pahalılığının giderek arttığı ülkemizde, nafaka alacaklısına eline geçecek para miktarının, zorunlu gereksinmelerini karşılayabilmesi için, diğer eşin mali durumunun elverdiği oranda nafakanın yükseltilmesini isteyebilme hakkı da tanınmalıdır. Böyle bir değişiklik mal ayrılığı rejiminin sakıncalarını da bir ölçüde giderecektir.

7. Miras Hükümlerinin Yarattığı Sorunlar

Evlenme ile eşler sağlık ve hastalıkta, varlık ve yoklukta, mutluluk ve acıda kader birliği yaptıklarından, kendilerine en yakın kişi, özellikle günümüz aile ve toplum düzeninde, eşleri olmaktadır. Şu halde birinin ölümü halinde sağ kalana, ölümden önceki yaşama düzeyini, ekonomik güvenceyi tanıma adâlete en uygun yoldur²³.

Modern kanun koyucular, ailenin malvarlığınının çoğalmasında kadının da katkısının giderek arttığını hesaba katarak, sağ kalan eşin durumunu mal rejimleri ile ele almağa başlamışlardır. Örneğin, bir ülkede eşin miras hakkı onun aleyhine olacak biçimde hükme bağlanmışsa, kanun koyucu bu eşin durumunu kanunî mal rejimi aracılığıyla düzeltme yoluna gitmektedir²⁴. Genel eğilim, Finlandiya, Federal Almanya ve İsveç'te olduğu gibi, eşlerden birinin ölümü üzerine, terekenin yarısının sağ kalan eşe otomatikman geçmesini sağlamak olarak özetlenebilir. Danimarka daha da ileriye giderek, sağ ka-

²³ N. Kocayusufoğlu, *Miras Hukukuna Giriş*, İstanbul 1966, sh. 77

²⁴ Ü. Gürkan, a.g.m. sh. 343-345.

lan eşe terekenin 2 / 3 sini vermektedir. Norveç ve İsviçre'de ise ortaklık mallarının yarısı sağ kalan eşe intikal ederken, diğer yarısı, sağ kalan karı veya kocanın miras hakları saklı kalmak üzere, ölenin mirasçılarına geçmektedir.

Ülkemizde de kanun koyucu mal ayrılığının zararlarını hafifletmek için sağ kalan eşe bir "mahfuz hisse" tanımıştır (M.K. md. 444). Buna göre: a) Miras bırakanın I, II, III. soydan (yani çocukları, ana babası ve bunların çocukları, büyük ana babası ile bunların çocukları) hiç bir mirasçısı yoksa, sağ kalan eş tek başına mirasçıdır. b) I. soy ile birlikte mirasçı olan eş, seçimlik hakka sahiptir. Dilerse terekeyi teşkil eden mal ve hakların 1 / 4 nün mülkiyetini ya da 1 / 2 sinin intifasını alır. c) Eş II. soy ile birlikte mirasçı olursa, terekenin 1 / 4 ünün mülkiyetini ve 1 / 2 sinin intifasını alır. d) Eş III. soy ile birleşirse terekenin 1 / 2 sinin mülkiyetini ve 1 / 4 nün intifasını alır.

Bu çözüm tarzı günün ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Mal ayrılığı nedeniyle, özellikle karının durumu, yukarıda da belirttiğimiz gibi, esasen kötüleşmektedir. Kadın evde ya da dışarıda çalışarak kocasına maddi yönden destek olduğu halde, evlilik süresince ortaya çıkan fazlalık ve kazançtan payını alamamaktadır. Kadın alın terinin ürünlerini bile, bunlar kocanın terekesine girdiğinden, bazen uzak koca akrabaları ile paylaşmak zorunda kalmaktadır. Koca, karısını bağış ya da ölüme bağlı tasarruflarla korumağa kalksa, bu kez mahfuz hisseli mirasçılar tenkis davası açarak, bunu engellemektedirler.

Görüldüğü üzere, mal rejimleri ile miras hukuku çok yakından ilişkilidir. Bu nedenle miras hükümleri, sağ kalan eşin miras hakkı yönünden, mal rejiminin tamamlayıcısı olma görevini yüklenmelidir²⁵. Eğer mal ayrılığı ülkemizde kanuni rejim olarak sürdürülecek ise, sağ kalan eşin miras payının artırılması ve uzak akrabalarının miras dışı bırakılması zorunlu olacaktır. Esasen bugünkü biçimiyle korunan mahfuz hisse anlayışı katı, sosyal adâlet ve hukuk anlayışı ile de çelişkilidir²⁶. Hiç olmazsa, müşterek çocuklar dışında kalan mahfuz hisseli mirasçılara karşı, sağ kalan eşin miras payının vasiyet yolu ile çoğaltılabilmesine olanak sağlanabilir.

SONUÇ

20. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak hızlanan toplumsal değişmeler, ailenin yapısında ve hukukunda büyük değişmelere yol

²⁵ M. Aksoy, Mukayeseli Hukuk Açısından Karı Koca Mal Rejimi ve Miras Hukuku ile Bağlı, Ankara 1964, sh. 44

²⁶ M. Aksoy, a.g.e. sh. 204-205.

açmıştır. Bu arada gelişen demokratik zihniyet, zayıf olanı korumağa yönelik sosyal hukuk devletinin gerçekleşmesine yol açarken, eşitlik ilkesi” cinsler arası eşitlik” gibi yeni bir boyut kazanmıştır. Bütün bunların sonucu olarak, modern toplumlar ata-erkil aile düzenine karşı çıkmışlardır. Böylece modern kanun koyucular, içerde koca ve babanın güç ve otoritesine dayanan biçimde örgütlenen, dışarıya karşı “aile reisi” sıfatıyla” koca” ve “baba” tarafından temsil edilen aileyi yeniden ele alarak, aile üyelerinin hukukî durumlarını birbirine bağımlı kılmış, ilişkilerini eşitlik ilkesine göre düzenlemeğe başlamışlardır. Böylece ailede kadının hukukî statüsü değişmiş, yetkileri artırılırken, gereken yerlerde, sorumlulukları erkeğinkine eşit kılınmıştır.

Gelişme bu kadarla da kalmıyarak, kadının aile içindeki veya dışarıdaki çalışması değerlendirilmiş, ekonomik yönden hakkı olan güvenceye sahip olabilmesi için tedbirler alınmağa başlanmıştır.

Batı'daki bu gelişmeler son yıllarda, az sayıda da olsa, hukukçularımızın dikkatini çekmeğe başlamıştır. Dileğimiz şudur ki, sorun olarak değindiğimiz hususlar üzerinde ayrıntılı incelemeler ve araştırmalar çoğalsın, tartışmalar ve değerlendirmeler yapılsın. Böylece 1926 yılında başladığımız büyük hukuk reformu yeniden canlanarak çağın gereklerine uyum yapabilsin.